Mål C-739/19

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

8 oktober 2019

Domstol som begär förhandsavgörande:

Supreme Court (Irland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

4 oktober 2019

Sökande:

VK

Motpart:

An Bord Pleánala

---

1. Inledning

1.1 Förevarande begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF avser i vilken utsträckning en medlemsstat, i enlighet med artikel 5 i rådets direktiv 77/249/EEG av den 22 mars 1977 om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster, i dess ändrade lydelse (direktivet om advokattjänster eller direktivet), får ålägga en advokat, som önskar företräda en klient i en annan medlemsstat än den där advokaten är etablerad och medlem i ett advokatsamfund, en skyldighet att ”arbeta tillsammans med” en advokat som är verksam vid de rättsliga myndigheterna i medlemsstaten där målet ska avgöras.

2. Bakgrund till tvisten

21. Begäran har framställts inom ramen för ett mål som resulterade i domen av den 17 oktober 2018, Klohn (C-167/17, EU:C:2018:833), vari EU-domstolen slog fast den korrekta tolkningen och tillämpningen av unionsrätten i fråga om rättegångskostnader i vissa miljörättsliga mål. Till följd av den domen återförvisades målet till Supreme Court, för att den slutligt skulle avgöra K:s överklagande i enlighet med unionsrätten såsom den tolkats av EU-domstolen.

ARBETSDOKUMENT

2.2 Eftersom vissa frågor fortfarande är tvistiga mellan parterna, måste Supreme Court hålla en ny förhandling innan den kan meddela sitt slutliga avgörande. Inom ramen för det förfarandet önskade K företrädas vid Supreme Court av O, som är rechtsanwalt i Tyskland. Härvidlag uppkom vissa frågor om huruvida O hade rätt att företräda part inför irländska domstolar, vilket resulterade i ett särskilt förfarande för att avgöra huruvida O har sådan rätt. I detta sammanhang inträdde General Council of the Bar of Ireland, the Law Society of Ireland (yrkesorganisationer för barristers, respektive solicitors) och Attorney General of Ireland (irländska åklagarmyndigheten) som ytterligare deltagare i målet. Enligt irländsk rätt är det vanligtvis endast barristers eller solicitors med gott anseende som har rätt att företräda part inför irländska domstolar, med förbehåll för främmande advokaters rätt att utöva denna rättighet enligt direktivet om advokattjänster.

2.3 Supreme Court konstaterade att O hade visat att hon hade rätt att utöva de rättigheter som enligt direktivet och de irländska implementeringsåtgärderna tillkommer främmande advokater. Frågan som kvarstod var huruvida det kunde krävas att hon, vid utövandet av dessa rättigheter, skulle ”arbeta tillsammans med” en irländsk advokat. Supreme Court fann att svaret på denna fråga, mot bakgrund av unionsrätten, inte var klart och konstaterade därför att det var nödvändigt att hänskjuta en tolkningsfråga, angående den korrekta tolkningen av de relevanta delarna av direktivet om advokattjänster, till EU-domstolen.

3. Unionslagstiftning

3.1 De relevanta unionsrättsliga bestämmelserna återfinns i artikel 1.2 i direktivet om advokattjänster, som innehåller en förteckning över de yrkestitlar som omfattas av direktivet, däribland Rechtsanwalt vad gäller Tyskland. I artikel 2 i direktivet föreskrivs att varje medlemsstat ska erkänna varje person som räknas upp i artikel 1.2 som advokat med rätt att utöva advokatyrket genom att tillhandahålla sina tjänster. Härav följer att en tysk Rechtsanwalt i princip har rätt att i samtliga medlemsstater tillhandahålla tjänster i egenskap av advokat, med förbehåll för de villkor som anges i direktivet om advokattjänster.

3.2 I artikel 5 i direktivet föreskrivs följande:

> ”För verksamhet i samband med företrädandet av en klient i rätten får en medlemsstat kräva av advokater som avses i artikel 1:
>
> ...
>
> – att de arbetar tillsammans med en advokat som praktiserar vid rätten i fråga och som vid behov skulle vara ansvarig gentemot denna myndighet ...”

3.3 Härav följer således att det enligt direktivet om advokattjänster är tillåtet för en medlemsstat att kräva att ”främmande” advokater (advokater som i enlighet med direktivet är medlemmar i ett advokatsamfund inom Europeiska unionen men som önskar tillhandahålla sina tjänster i en medlemsstat där de inte är medlemmar

ARBETSDOKUMENT

i ett sådant samfund) som deltar i en rättslig tvist, måste ”arbeta tillsammans med” en advokat som är medlems i ett advokatsamfund i den medlemsstat där tvisten ska avgöras.

4. Irländsk lagstiftning

4.1 Irland har antagit Europeiska gemenskapernas föreskrifter 1979 (Frihet att tillhandahålla tjänster) (Advokater), i dess ändrade lydelse (nedan kallade 1979 års föreskrifter), för att införliva bestämmelserna i direktivet om advokattjänster med irländsk rätt.

4.2 I föreskrift 2.1 definieras ”främmande advokat” med hänvisning till en förteckning som motsvarar förteckningen i artikel 1.2 i direktivet.

4.3 I föreskrift 6 anges följande:

> ”Om en främmande advokat är verksam i landet genom att företräda en klient inom ramen för ett rättsligt förfarande, ska vederbörande arbeta tillsammans med en advokat som är behörig att uppträda inför den rättsliga myndigheten i fråga och som, i förekommande fall, är ansvarig inför den myndigheten.”

4.4 Det är tydligt att lydelsen i föreskrift 6 i stor utsträckning överensstämmer med lydelsen i artikel 5 i direktivet. Medan det står klart att artikel 5 i direktivet endast ger medlemsstaterna en möjlighet, men inte ålägger dem en skyldighet, att uppställa ett krav på att den främmande advokaten ska ”arbeta tillsammans med” en annan advokat, har Irland valt att införa ett sådant krav i enlighet med föreskrift 6.

4.5 Artikel 5 i direktivet har emellertid redan prövats av EU-domstolen i ett flertal mål, i synnerhet i målet som avgjordes genom domen av den 25 februari 1988, kommissionen/Tyskland (427/85, EU:C:1988:98). Den centrala frågan mellan parterna i förevarande mål avser den korrekta tolkningen och tillämpningen av EU-domstolens dom i det målet. Den huvudsakliga frågan är huruvida unionsrätten (såsom den tolkades i domen kommissionen/Tyskland), utgör hinder mot att det uppställs ett krav på att en främmande advokat måste arbeta tillsamman med en irländsk advokat, under sådana omständigheter där parten som ska företrädas av den främmande advokaten har rätt att företräda sig själv enligt irländsk rätt.

5. Irländsk rätt

5.1 Härvidlag önskar Supreme Court göra EU-domstolen uppmärksam på vissa särdrag i irländsk rätt i fråga om företrädande av part inför domstol.

5.2 För det första och såsom redan påpekats är det, förutom parterna i målet, endast barristers eller solicitors med gott anseende som har rätt att företräda part inför irländska domstolar.

ARBETSDOKUMENT

5.3 I ett begränsat antal fall har det nämligen slagits fast att en part som företräder sig själv kan biträdas av en så kallad ”McKenzie Friend”. Det framgår emellertid av de irländska domstolarnas fasta praxis att en sådan person inte kan företräda parten i förfarandet utan endast kan agera som en administrativ assistent, för att underlätta för den berörda parten att själv lägga fram sin sak efter bästa förmåga. Det har i synnerhet slagits fast att en sådan assistent inte har rätt att företräda part inför domstolen i egenskap av ombud för parten.

5.4 Härav följer att irländsk rätt inte i några fall medger att en part kan företrädas inför domstol av någon annan än en barrister eller solicitor med gott anseende.

5.5 Vidare ska det påpekas att det enligt irländsk rätt inte är tillåtet för juridiska personer att företrädas av någon annan än en advokat med gott anseende. Följaktligen får inte juridiska personer företräda sig själva, förutom i undantagsfall.

5.6 Med undantag för juridiska personer uppställs emellertid inget krav på att parterna ska företrädas av en advokat, inte i något skede av processen och oberoende av vilken typ av förfarande det rör sig om. Rätten för en part att företräda sig själv anses utgöra en viktig del av fysiska personers grundlagsskyddade rätt till domstolsprövning (inbegripet vid de högsta appellationsinstanserna), eller en faktor av den grundlagsrättsliga status som tillerkänns rätten till försvar. Sammanfattningsvis kan fysiska personer, men inte juridiska personer, företräda sig själva inom ramen för samtliga typer av förfaranden, men i alla andra fall ska en part som måste (i fråga om juridiska personer) eller önskar (i fråga om fysiska personer) företrädas anlita en advokat med gott anseende.

5.7 Domstolen erinrar även om att det krav som uppställs i irländsk rätt på att en främmande advokat ska ”arbeta tillsammans med” en irländsk advokat är av begränsad omfattning, eftersom det endast utgörs av en skyldighet att utse en irländsk advokat som ska finnas tillgänglig såsom assistent till den advokat som utövar sina rättigheter i enlighet med direktivet om advokattjänster, för det fall att den sistnämnde advokaten skulle behöva råd i fråga om nationell lagstiftning eller praxis, det nationella förfarandet eller yrkesetiska regler.

5.8 Supreme Court påpekar även att Irland har ett system där huvudregeln är att en part kan få ersättning för samtliga rättegångskostnader när denna part har vunnit målet. Detta innebär vanligtvis att en främmande advokat som företräder den part som vunnit målet i praktiken kan få ersättning för sina kostnader från den tappande parten. Huvudförpliktelsen att betala en advokats arvode ankommer visserligen på den part som anlitat advokaten, och trots att beslutet om rättegångskostnaderna ålägger den tappande parten att ersätta den vinnande parten för skäliga kostnader som har betalats eller ska betalas till den vinnande partens ombud, förhåller det sig likväl så att möjligheten att kräva full ersättning från en svarande eller motpart som kan betala för sig ofta används som ett användbart

ARBETSDOKUMENT

betalningsmedel till advokater. En sådan möjlighet står inte till buds för en tvistande part som företräder sig själv och som endast kan få ersättning för kostnader som uppkommit inom ramen för sådant företrädande. Erkännandet av att en advokat har rätt att företräda part vid de irländska domstolarna kan följaktligen få betydande ekonomiska konsekvenser för samtliga inblandade.

5.9 Slutligen har Supreme Court framhållit en av de yrkesetiska skyldigheter som åligger varje advokat som företräder part vid de irländska domstolarna utgörs av kravet på att utreda samtliga relevanta rättsfrågor och göra domstolen uppmärksam på allt rättsligt material, även material som är till nackdel för vederbörandes klient, som kan vara av betydelse för tvistens lösning. Denna skyldighet utgör en del av det synsätt som är vanligt i common law-länderna, nämligen att det ankommer främst på parterna, snarare än på domstolen, att göra de utredningar som är nödvändiga för att domstolen ska kunna lösa de uppkomna rättsfrågorna på lämpligt vis. Det är uppenbart att detta förfaringssätt hindras något i mål där parterna företräder sig själva, men med hänsyn till de grundlagsrättsliga principer som det hänvisats till ovan, har det godtagits att i sådana fall ska domstolarna efter bästa förmåga avgöra rättsfrågorna utan medverkan av advokaterna för någondera sida i tvisten.

6. Parternas inställning

6.1 O anser att det följer med tydlighet av EU-domstolens dom i det ovannämnda målet kommissionen/Tyskland att det inte är tillåtet för medlemsstaterna att tillämpa villkoret att en främmande advokat ska ”arbeta tillsammans med” en annan advokat i något fall där den part som den främmande advokaten ska företräda skulle ha rätt att företräda sig själv. Detta synsätt innebär att en medlemsstat inte under några omständigheter får tillämpa villkoret att en främmande advokat ska ”arbeta tillsammans med” en annan advokat, om inte den nationella rättsordningen uppställer ett krav på att parterna ska företrädas av advokater.

6.2 Attorney General och Law Society of Ireland anser att det är möjligt att göra en mer nyanserad tolkning av EU-domstolens dom i målet kommissionen/Tyskland. De har framhållit att EU-domstolen uttryckligen hänvisade till den omständigheten att i åtminstone några fall kan parter företrädas av andra än advokater vid tyska domstolar. Med hänsyn till att det enligt irländsk rätt inte är tillåtet för en part att företrädas av någon annan än en advokat med gott anseende, anser de att en åtskillnad kan göras mellan situationen i Irland och situationen i Tyskland. Attorney General och Law Society of Ireland har i synnerhet erinrat om att den slutsats som domstolen drog i punkt 14 i ovannämnda dom – nämligen att det inte finns något som av hänsyn till allmänintresset kan berättiga att det, i fall då det inte föreskrivs något absolut krav på att företrädas av advokat, ska krävas att en främmande advokat ska arbeta tillsammans med en annan advokat – gjorde sig gällande ”under omständigheterna” i det målet. Det förefaller som om detta uttryck, som inleder nämnda punkt 14, hänvisar till den föregående punkten, varav det framgår att i vissa fall tillåter den tyska

ARBETSDOKUMENT

lagstiftningen att en person som varken är advokat eller specialiserad kan företräda part inför domstol.

6.3 Det ska även påpekas att EU-domstolen fann att flera aspekter av det system där en främmande advokat var tvungen att ”arbeta tillsammans med” en tysk advokat i huvudsak var oproportionerliga. Såsom redan har påpekats ovan, föreligger inte sådana skyldigheter enligt irländsk rätt, där minimikravet är att det ska finnas tillgång till en advokat som är medlem av ett irländsk advokatsamfund och som vid behov kan bistå den främmande advokaten i frågor om nationell lagstiftning eller praxis, det nationella förfarandet eller yrkesetiska regler. Det förefaller således som om omfattningen av den skyldighet som förelåg enligt tysk rätt vid tidpunkten för domstolens avgörande i domen kommissionen/Tyskland var betydligt mer betungande än den som skulle följa av irländsk rätt, för det fall att Irland över huvud taget har rätt att föreskriva en skyldighet för en främmande advokat att ”arbeta tillsammans med” en irländsk advokat.

6.4 Slutligen har dessa parter hävdat att det föreligger en betydande skillnad mellan logiken i ett fall där en medlemsstat önskar införa begränsningar för främmande advokater och samtidigt göra det möjligt för parter att låta sig företrädas av personer som inte är advokater eller specialicerade å ena sidan, och synsättet att Irland i praktiken, utom i fråga om juridiska personer, inte skulle ha någon möjlighet att uppställa ett krav på att främmande advokater ska ”arbeta tillsammans med” en irländsk advokat å den andra.

6.5 General Council of the Bar of Ireland har intagit en mer neutral hållning. Denna part medgav att ordalydelsen i vissa delar av domen i det ovannämnda målet kommissionen/Tyskland var öppen för den tolkning som O förespråkat, men ansåg även att frågan inte kunde lösas enbart med de alternativa argument som Attorney General och Law Society of Ireland förespråkat.

7. Tolkningsfrågorna

7.1 Mot denna bakgrund beslutade Supreme Court att hänskjuta följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

1. Är det tillåtet för en medlemsstat att använda sig av den möjlighet som föreskrivs i artikel 5 i direktiv 77/249/EEG av den 22 mars 1977 i dess ändrade lydelse, och som innebär att medlemsstaterna får uppställa ett krav på att en advokat som företräder en klient inom ramen för ett rättsligt förfarande ”arbetar tillsammans med en advokat som praktiserar vid rätten i fråga”, under sådana omständigheter där den part som den främmande advokaten önskar företräda i ett sådant förfarande skulle ha rätt att företräda sig själv?

2. För det fall att fråga 1 ska besvaras nekande, vilka faktorer ska den nationella domstolen beakta för att avgöra huruvida det är tillåtet att uppställa ett krav på att en främmande advokat ska ”arbeta tillsammans med” en irländsk advokat?

ARBETSDOKUMENT

3. Innebär den omständigheten att det föreskrivs en begränsad skyldighet att ”arbeta tillsammans med” en irländsk advokat i enlighet med vad som har redogjorts för ovan en proportionerlig inskränkning i friheten att tillhandahålla advokattjänster, så att den kan motiveras med hänsyn till allmänintresset bestående i behovet av att skydda tjänsteanvändarna och behovet av att säkerställa en god rättsskipning?

4. För det fall att fråga 3 ska besvaras jakande, gäller det svaret i samtliga fall och om så inte är fallet, vilka omständigheter ska den nationella domstolen beakta för att avgöra huruvida en sådan skyldighet kan uppställas i ett enskilt fall?

ARBETSDOKUMENT